

მაია სახოკია

სეფიანთა ხანის ტექსტთა მორფოსინტაქსურ-სინტაქსური სტილი ისტორიული გრამატიკის დიაქრონიულ-ტიპოლოგიური დინამიკის თვალსაზრისით

სპარსული ენის მორფოსინტაქსისა და სინტაქსის დიაქრონიულ-ტიპოლოგიური კვლევების შედეგად გამოიყოფა ერთი მხრივ სინტაქსის ზოგადი საკითხები, მეორეს მხრივ მორფოსინტაქსის ძირითად შემადგენელთა ბლოგები მათ დინამიკაში. ასეთი კვლევები ჯამურად ემსახურება თეორიული სინტაქსისა და ისტორიული (დიაქრონიული) მორფოსინტაქსის სისტემატური კურსის ან კომპენდიუმის შექმნასაც. ახალსპარსული ენის დიაქრონიული წრილის მორფოსინტაქსური და სინტაქსური საკითხების კვლევა-შესწავლა ენის ისტორიის გათვალისწინებით, მრავალი ფუძემდებლური შრომის მიხედვით იძლევა გარკვეული სხვადასხვა შემადგენლების (კონსტიტუენტების), ზოგადი წესებისა თუ ცალკეული ელემენტების ცვლილებათა დინამიკური პროცესების პერიოდიზაციისა (პერიოდებად დაყოფის) და ენის ისტორიაში მეტნაკლებად დაზუსტებადი დროითი (დიაქრონიულ-რეტროსპექტული) მონაკვეთების გამოყოფის შესაძლებლობასაც და აუცილებლობის საფუძველსაც. ვინაიდან ჩვენი მრავალი შრომა ეძღვნება სპარსული ენის მორფოსინტაქსისა და სინტაქსის დიაქრონიულ-ტიპოლოგიურ თუ შედარებით-ისტორიულ (კომპარატივისტულ) კვლევებს, მოგვეცა ბაზა გვემსჯელა ახალსპარსული ენის ისტორიის პერიოდიზაციის მიმართულებითაც, სხვადასხვა საკვლევი ობიექტების მიხედვით. ამჯერად აქ არ შევეხებით ძველ და საშუალო სპარსულს, რაც გულისხმობს უკვე ორ დიდ პერიოდს ენობრივ ნიშანთა მემკვიდრეობითობის მიხედვით. აქ ვსაუბრობთ მხოლოდ ახალსპარსულზე, რომელიც ზოგადად, საყოველთაოდ ცნობილი დიდი დანაყოფების მიხედვით, შედგება ორი ერთეულისგან: კლასიკური ახალსპარსულ (X-XVIII ს.) და თანამედროვე ახალსპარსული (XIX ს.-იდან დღემდე). უეჭველია და სხვადასხვა ფუნქციონალური გამოკვლევები ცხადყოფს, რომ კლასიკური ახალსპარსულის გრძელი ხანა თავის მხრივ საჭიროებს ქვეპერიოდიზაციას ანუ ბუნებრივ დაყოფას ქვეპერიოდებად. ამის ნათელი დადასტურებაა ჟ. ლაზარისეული “სპარსულის უძველეს ძეგლთა ენის” ცალკე გამოყოფა და ამ ენის გრამატიკული ანალიზი: იგულისხმება კახსპ-ს სანყისი ქვეპერიოდი – X-XII (< XIII) სს.¹ არის რიგი კვლევებისა, სადაც სხვადასხვა ავტორები ანალიზებენ სინტაქსურ-მორფოსინტაქსურ საკითხებს ცალკეული პერიოდების, საუკუნეების, გარკვეული დროის ძეგლთა მიხედვით, რაც კვლავ აჩვენებს მეტნაკლებად დადგენილი პერიოდიზაციების ეფექტურობას და საჭიროებას ენის ისტორიული აღწერისას. ასეთი პერიოდები და ქვეპერიოდები ჩვენ შემთხვევაში დგინდება სინტაქსური წესებისა და მორფოსინტაქსური შემადგენლების განზოგადოებულ, ერთიანი გათვალისწინება-შეფასებით და იმავდროულად, ცალკე-

¹ Gilbert Lazard, *La langue de plus anciens monuments de la persan*, (Paris, 1963).

ულ მონაცემთა (ბლოგთა, ელემენტთა) დროში დინამიკურ ცვლილებათა აღნუსხვისა და მხედველობაში მიღებითაც. მნიშვნელობა აქვს არაოდენ ზოგად წესებს (როგორცაა, მაგალითად, სტანდარტული სიტყვათგანლაგება, სიტყვათა რიგის ნორმა თუ ტენდენცია), არამედ ბევრ ცალკეულ მორფოსინტაქსურ ელემენტსაც (როგორცაა, მაგ., სპარსულში თანდებული – რა და მისი ციკლები, ნაცვალსახელურ კლიტიკათა ქცევები/ფუნქციები, ზოგი წინდებულის ფუნქციობა, სხვადასხვა მორფოსინტაქსემთა დინამიკა და სხვა მრ.). დიდძალი სპეციალური ლიტერატურა ამგვარ თემებზე წარმოდგენილია ჩემს შრომებში (ავტორის შრომათა ჩათვლით) და პირველ რიგში, – სადოქტორო დისერტაციაში. მოცემულ ნაშრომში საქმე ეხება ოდენ კლასიკური ახალსპარსულის ქვეპერიოდიზაციას. ჩვენს სადოქტორო დისერტაციაში მივიღეთ შემდეგი პერიოდიზაცია: ადრეული კლასიკური ახალსპარსული (კახსპ) X-XIII ს. – იგივე უ. ლაზარისეული “უძველესი სპარსული ძეგლების ენა” და გვიანი კლასიკური ახალსპარსული (გკახსპ) – XIII- XVII; XVIII სს.; გარდამავალი პერიოდი (კახსპ>თახსპ) – XIX ს.; თანამედროვე ახალსპარსული (თახსპ) – XX-XXI ს. ¹ სრული ენობრივი ჭრილისთვის, ენობრივი მემკვიდრეობითობის მიხედვით, პრინციპით: წინაპარი ენა>– მემკვიდრე ენა, აღსანიშნავია, რომ ადრეული კახსპ (ანუ უ. ლაზარისეული საწყისი უძველესი ხანა), ძველი და საშუალო სპარსულის (I-II) პერიოდების მერე იქნება III პერიოდი; გვიანი კახსპ – IV პერიოდი, გარდამავალი პერიოდი – V პერიოდი, ხოლო თახსპ – VI პერიოდი. ეს ჩვენი პერიოდიზაცია ეყრდნობა მორფოსინტაქსურ სახეცვლილებათა დინამიკას ცალკეული ბლოგების მიხედვით და წამყვანი სტანდარტული სტრუქტურების გათვალისწინებას (მაგ., სტანდარტული სიტყვათგანლაგების ტენდენციები, სიტყვათა რიგის ნორმა და ინვერსია). პერიოდიზაციის ძირითად რგოლებს შორის დასტურდება მორფოსინტაქსურ ნიშანთა მკვეთრი და თვალსაჩინო მემკვიდრეობითობა. გკახსპ უფრო წვრილ ქვეპერიოდებად დაიყოფა, ძირითადად ამას განაპირობებს სიტყვათა რიგის დინამიკა, თუმცა არის თანმდევი სხვა საგულისხმო მონაცემებიც. ასე, ეპოქებისა და საუკუნეების მიხედვით ნაწილდება ჩვენი დაკვირვება სიტყვათა რიგის ზოგად, სტანდარტულ დინამიკაზე. წერილობითი ძეგლების მონაცემები გვიჩვენებენ გარკვეულ ძირითად ტენდენციას უფრო თავისუფალი რიგიდან უფრო სტაბილური რიგისკენ მიმართლების დაცვით: ძველიდან>ახლისკენ. ასე, სრულ კახსპ-ში სიტყვათა რიგისთვის დაახლოებით, სამუშაო წესით შემდეგი წვრილი წერტილოვანი პერიოდები გამოიყოფა: X-XII, XIV, XVI-XVII, XVIII სს. წერილობითი ეტაპობრივი დინამიკური ფაქტებით. ამგვარი წვრილი სუბ (ქვე) პერიოდები შეიძლება გამოიყოს ნებისმიერი მსხვილი ენობრივი რგოლის ფარგლებში ამა თუ იმ მორფოსინტაქსური ბლოგის დინამიკის

¹ დანვრილებით პერიოდიზაციის შესახებ იხ.: Майя Сахокия, *Диакроническая типология в морфосинтаксисе индоевропейских и картвельских языков*, Автореф. докт. дисс., (Тбилиси, 1998), 14; მაია სახოკია, *დიაქრონიული ტიპოლოგია მორფოსინტაქსში: ინდოევროპული/ ქართველური*. სადოქტორო დისერტაცია და ავტორეფერატი (თბილისი, 1998), 55, 26-39.

თვალსაზრისით, თუკი ეს ბლოგი ქრონოლოგიურად გამოწვლილვით იქნება შესწავლილი. უნდა ითქვას, რომ დიაქრონიულ-ტიპოლოგიური მორფოსინტაქსის თვალსაზრისით ბოლო დრომდე ყველაზე ნაკლებად იყო დამუშავებული მთლიანობაში *საერთოკლასიკური ახალსპარსული*, უფრო ზუსტად კი, – ყველაზე ნაკლებად იყო შესწავლილი კერძოდ *ჟ. ლაზარისეული “უძველესი ენის”* შემდგომი მსხვილი ქვეპერიოდი, – ანუ გვიანი კახსპ (გკახსპ) თავისივე წვრილი სუბ (ქვე) პერიოდებით. ჩვენ შრომებში ადრევეც და ახლაც, მოცემულ წერილში მცდელობაა ამ ხარვეზების შევსებისა. ზემოთქმული შეეხება გარდამავალ პერიოდსაც (XIX ს.). ეს საუკუნე უნდა ჩაითვალოს გარდამავალ პერიოდად კახსპ – სა და თახსპ –ს შორის. მორფოსინტაქსური მონაცემების დეტალიზაციისა და სისტემატიზაციისა მსხვილი ენობრივი რგოლების დაყოფა წვრილ ქვეპერიოდებად მართლაც საშურია. წვრილი ქვეპერიოდების გათვალისწინებით, ამგვარად, კახსპ – თვის გამოიყოფა, მთლიანობაში ოთხი პერიოდი, რომელიც მიჩნეული გვაქვს სამუშაო პერიოდებად და შესაძლებლობას იძლევა მორფოსინტაქსურ პროცესებზე და მოვლენებზე დაკვირვებისა: I ქვეპერიოდი (ადრეული, უძველესი, აკახსპ X-XII ს.); II ქვეპერიოდი – XIII-XV ს. (შედარებით ადრეული და საშუალო ხანა; აკახსპ, საკახსპ); III ქვეპერიოდი – XVI-XVII ს.; IV ქვეპერიოდი – XVIII ს.; III და IV ქვეპერიოდები ეკუთვნის გკახსპ-ს. როგორც ითქვა, მორფოსინტაქსურ-სინტაქსური დეტალიზაციის თვალსაზრისით, დღესდღეობით კვლავ ნაკლებად შესწავლილად რჩება II, IV კახსპ ქვეპერიოდები, ისევე როგორც მთლიანი ახ.სპ – ის შემდგომი დიდი, გარდამავალი პერიოდი: V (XIX სკ.). VI დიდ ახ.სპ. პერიოდს (თახსპ) ეძღვნება ჩვენი ვრცელი მონოგრაფია თახსპ სინტაქსისა და მორფოსინტაქსის შესახებ¹, რომელიც თავის თავში მოიცავს რა დიაქრონიის გათვალისწინებას (კახსპ>თახსპ), იმავდროულად იძლევა ფაქტობრივად და პროგრამულად შესაძლებლობას რეტროსპექტული ანალიზისა: უკუსვლით ახლიდან ძველისკენ სიღრმეში (*თახსპ<კახსპ). რეტროსპექციისა და დიაქრონიის ერთდროული გათვალისწინება საშუალებას გვაძლევს იოლად განვჭვრიტოთ მორფოსინტაქსურ-სინტაქსური დინამიკის ძირითადი ლერძები, რასაც თავისთავად პირობითი სამუშაო პერიოდიზაციაც დაეყრდნობა. ამის საუკუნეთსო მაგალითია ახალსპარსული ენის დინამიკაში სიტყვათა რიგის დინამიკა: აკახსპ ში უფრო თავისუფალი; საკახსპ – ში უფრო მიდრეკილი სტაბილიზაციისკენ (ძირითადი მოდელით SOP), გკახსპ – ში სტაბილური ძირითადი ნორმით; საერთო ტენდენციია – მიმართულება ნორმირებული სტაბილიზაციისკენ. თახსპ – ში აღინიშნება ჯერ-ჯერობით წამყვან ნორმად ძირითადი მოდელი SOP, მაგრამ ძლიერად შეიმჩნევა თავისუფალი რიგის ტენდენციაც, პირველ

¹ მაია მარიამ სახოკია, *თანამედროვე სპარსული ენის სინტაქსი და მორფოსინტაქსი ქართულენოვანთათვის. ტიპოლოგიური თვალთახედვის საავტორო გრამატიკა*. Maia Mariam Sakhokia, *Syntax and Morphosyntax in Modern Persian Language. Typological Grammar for Georgians*. (თბილისი, Tbilisi, 2020), 945 გვ. (ბიბლ. 900-910გვ.).

რიგში სასაუბრო ენაში, ინვერსიის სხვადასხვა ხარისხებით. სიტყვათა რიგის დინამიკა მრავალი სხვა სპეციალური კონსტრუქციებისა და მორფოსინტაქსემების დინამიკის გათვალისწინებით, საბოლოო ჯამში, ძირითადი ლერძია, რასაც დაეყრდნო შემოთავაზებული პერიოდიზაცია. ასე მაგ., XIII-XV ს-ის ქვეპერიოდისთვის (კახსპ II პერიოდი), ერთ-ერთი XIII-XIV ს-ების-ის ისტორიული ძეგლი¹ აღმოჩნდა რელევანტური I ქვეპერიოდთან შედარებით (X-XIII ს.) დაგვეფიქსირებინა სიტყვათა რიგის სტაბილიზაციის მზარდი ტენდენცია საკმაო ინვერსიული შემთხვევებით. ეს ტენდენცია ინვერსიის გაცილებით ნაკლები ხარისხით მყარდება შემდგომ კახსპ III ქვეპერიოდში, რომელც სწორედ არის მოცემული სტატიის განხილვის საგანი. ცხადია, ასეთ საკითხებზე ვმსჯელობთ პროზაული თხზულებების ტექსტებზე დაყრდნობით, თუმცა ზოგადად მორფოსინტაქსისთვის პოეზიაც მიიღება მხედველობაში. რაც ეხება საკუთრივ სიტყვათგანლაგებას, ცხადია, აქ განიხილება მხოლოდ პროზა: სპარსული ისტორიოგრაფია, საისტორიო და გეოგრაფიული (გეოგრაფიულ აღწერათა და მოგზაურობათა) ტექსტები.

მოცემულ ნაშრომში განხილულია კახსპ-ს III ქვეპერიოდის ძეგლ-წყაროები, რომელიც ეპოქალურად ერთიანდება *სეფიანთა (საფავიდთა)* ხანად. უეჭველად იკვეთება გარკვეული ეპოქალური სტილი და წერის მანერა, რაც მნიშვნელოვანია ჯერ კახსპ-ს და შემდგომ მთლიანად ახ.სპ.-ის ისტორიული მორფოსინტაქსისა და სინტაქსის კომპენდიუმისთვის; თავისთავად, ფასეულია ანალიზის შედეგები ტიპოლოგიური თვალთახედვისთვის დიაქრონიულ-რეტროსპექტული დიაპაზონით. ამდენად, დეტალიზაციისთვის და სისტემატიზაციისთვის განიხილება ჩვენ მიერ გამოყოფილი კახსპ-ს ხანის კუთვნილი, სრული კახსპ-ს III ქვეპერიოდი, რომელიც ისტორიულად ცნობილია და აქაც შეიძლება ვუნოდოთ „სეფიანთა ხანის“ ძეგლ-წყაროების ენა, კერძოდ კი, – სინტაქსურ-მორფოსინტაქსური სტილი. ავტორის მიერ შესწავლილია შემდეგი ძეგლ-წყაროები:

1. ხანდამირი, „თარიხე ჰაბიბ ოსსეირ (მოვლენათა რჩეულის ამბავი)“;
2. ჰასან რუმლუ „აჰსან ალ-თავარის“ (საუკეთესო მათიანეთა შორის) 3. შარაფ ხან ბადლისი, „შარაფ ნამე“ (შარაფის წიგნი);
4. აბდ-ალფათაჰ ფოლუმენი, „თარიხე გილან“ (გილანის ისტორია);
5. ესქანდერ ბეგ თორქმანი „თარიხე ალამარაიე აბბასი“ (ქვეყნის დამამშვენებელი აბასის ისტორია);
6. ესქანდერ მუნში „ზეილე თარიხე ალამარაიე აბბასი“- (ქვეყნის დამამშვენებელი აბბასის ისტორიის გაგრძელება);
7. მოჰამედ თაჰირ ვაჰიდი, „თარიხე შაჰე აბასე სანი“ (შაჰ-აბბას მეორის ისტორია);
8. ესქანდერ მუნში, აბასის ქვეყნის დამამშვენებლის ისტორიის გაგრძელება;
9. სამი სპარსული წყარო XVI საუკუნის საქართველოს შესა-

¹ *ჯუვეინის ცნობები საქართველოს შესახებ (სპარსული ტექსტი, შესავალი, თარგმანი, შენიშვნები)*, მთარგმნ., შემდგ. რევაზ კიკნაძე (თბილისი, 1974).

² *სპარსული საისტორიო ტექსტები*, შემდგ. ჯ. გიუნაშვილი და გ. კაციტაძე, რედ. ვ. გაბაშვილი, თსუ გამომც. (თბილისი, 1972), 279-382.

³ ესქანდერ მუნში, აბასის ქვეყნის დამამშვენებლის ისტორიის გაგრძელება. *საქართველოს ისტორიის წყაროები*, 24. ცნობები საქართველოს შესახებ.

ხებ;¹ 10. ქართულ-სპარსული (ორენოვანი) ისტორიული საბუთები XVI-XVII სს.²

განხილვას დაექვემდებარა შემდეგი მორფოსინტაქსური შემადგენლები და სინტაქსური წესები (სპეციალური კონსტრუქციები (სემანტიკური ან გრამატიკული სპეციფიკაციებით) და სტანდარტული ზოგადი წესები), ასევე ცალკეული მორფოსინტაქსური ელემენტები: პოსესიური მორფოსინტაქსემები, ორპრედიკატული (თუ მრავალპრედიკატული ტაქსემები), რთული ზმნები და ჩარჩოსებური მოდელები, ფრაზეოლოგიური შესიტყვებანი, სახელდების კონსტრუქციები, რელატიური ფრაზები, ნომინალური (სახელური) ფრაზები, აფექტური (გრძნობა-გუნების, მენტალური) ზმნური მორფოსინტაქსემები, მოდალური ზმნები, ფსიქოლოგიური სუბიექტი და ანტეცედენტი, მობილური კლიტიკური მორფები და ობიექტური პირის ნიშნები (მარკერები), ირიბი სუბიექტების სხვადასხვა ჯგუფები, თანდებულ –რ–ს ფუნქციები და ფუნქციური ციკლები, კლიტიკები სუბიექტურ მარკერებად (მდრ.: კლიტიკები ობიექტურ მარკერებად), წინდებულთა ფუნქციური თავისებურებანი, სიტყვათა რიგი სპეციალურ კონსტრუქციებში და სიტყვათა რიგი სტანდარტული ნორმატივებით.

ყველა ჩამოთვლილი მორფოსინტაქსური და სინტაქსური მახასიათებლების აღწერების შედეგად ერთობლიობაში იძლევა სეფიანთა ხანის ისტორიოგრაფიული ტექსტების (თხზულებების) გარკვეული გრამატიკული სტილის სურათს, რაც საბოლოო ჯამში ჯდება ენის დიაქრონიული ჭრილის საერთო დინამიკურ მონაცემებში. აქ მოკლედ ვახსენებთ ზოგიერთ მნიშვნელოვან ნიშანს:

სიტყვათგანლაგება. როგორც აღინიშნა, სეფიანთა ხანისთვის შემჩნეულია წინადადებაში სიტყვათგანლაგების (რიგის) თანმიმდევრული სტაბილიზაციის ანუ ნორმირების გარკვეული ტენდენცია SOP ბირთვული მოდელითა და სქემით:

At+S+ Od+Oid+Oext+Ap+Ac++Apurp+Acirc+P.

ადრეული ხანების ძეგლებთან შედარებითობის პრინციპით, ესაა დინამიკა: თავისუფალი რიგი > ნორმირებული რიგი. სეფიანთა ხანის ძეგლებისთვის შეიძლება მივიჩნიოთ ზემონაჩვენები პირობითი სქემა ნორმად (ან ძირითად წამყვან ტენდენციად), მაგრამ ეს მაინც არაა აბსოლუტური ნორმა. ძეგლებში ზოგჯერ წარმოდგენილია სხვადასხვა სახისა და ხარისხის ინვერსიული (პოსტპრედიკატული) ნიმუშებიც. მაგ.: *va rābeteye xās extesās dāšt betiqe qadre Sohrābe Gorji va sazā yāftane u az māze namake harāmi*” და *განსაკუთრებული კაბშირი მიუძღვნა ზურაბ*

სპარსული ტექსტი, ქართული თარგმანი, გამოკვლევა, შენიშვნები, საძიებლები. მთარგმნ. შემდგ. ნანა გელაშვილი (თბილისი, 1981).

¹ სამი სპარსული წყარო XVI საუკუნის საქართველოს შესახებ. საქ. ისტ. უცხ. წყაროები. XXV. სპარსული ტექსტი, თარგმანი, შენიშვნები, შესავალი, საძიებლები. მთარგმნ. შემდგ. ნანა გელაშვილი (თბილისი, 1990).

² ქართულ-სპარსული (ორენოვანი) ისტორიული საბუთები. XVI-XVII სს. სპარსული ტექსტი, თარგმანი, შესავალი, გამოკვლევა, კომენტარები, ლექსიკონი და საძიებლები. მთარგმნ., შემდგ. ნუგზარ დუნდუა (თბილისი, 1984).

ქართველის ღირსების მახვილს და მის სამაგიეროს მიგებას არამი პურ-მარილისთვის¹.

ობიექტური კლიტიკური მარკერები (მორფები) საკმაოდ იშვიათია მოცემულ ტექსტებში, მაშინ როდესაც კლასიკურ სპარსულ პოეზიაში მთლიანობაში ეს მორფოსინტაქსური მოვლენა ძალზე გავრცელებულია. განსახილველ ტექსტებში მაინც გვხვდება *ობიექტური უღლების* მორფები მეტად რთულ ზმნებში, ვიდრე მარტივ ზმნებში: *beqatlaš pardāxtand* “სიკვდილით დასაჯეს ის”².

რთულ ზმნებში (რზ) მრავლადაა ე. წ. ახალი ერთეულები: ახალ ერთეულებს ამ შემთხვევაში ვუწოდებთ ისეთ რთულ ზმნებს, რომელთა ლექსიკური თუ მორფოსინტაქსური შემადგენლობა (კომპონენტები) განსხვავებულია რაიმე ნიშნით ამ სფეროში რელევანტური ლექსიკონის მონაცემებისგან: სადაც კახსპ და თახსპ რთულზმნური მასალა ყველაზე გამონვლილვითი მეცნიერული ანალიზისა და ამომწურავი აღწერის საფუძველზეა წარმოდგენილი.³ უფრო ხშირად სხვაობა ეხება ხოლმე რთულზმნური მორფოსინტაქსემის ზმნურ კომპონენტს (ე. წ. დამხმარე ანუ მამოდელირებელ ზმნას), ზოგჯერ კი საქმე ეხება ცალკეული ელემენტებისა და სახელური კომპონენტების ლექსიკურ-სემანტიკურ თუ მორფოსინტაქსურ თავისებურებებს ჩარჩოსებური (ფრეიმული) სტრუქტურების ფარგლებში. აღსანიშნავია სახელური კომპონენტის პოზიციაზე ინფინიტივის ანუ ზმნის საწყისის ჩვეული გამოყენებაც. ჩანიშნულია, მაგალითად, შემდეგი ახალი ერთეულები (რამდენიმე ნიმუში): შორუყ დარ ქარდან, ეთეჟაყ ფევიანდან, ერადე ნემუდან, დერახშიდან გერეჟთან, მანსუბ სახთან, მოუსუმ გარდიდან, ამადან ქარდან, რაჰ დანჟთან, როუმანი ბახშიდან, ბახმე ეშრათ არასთან (“საქმიანობის დაწყება, კავშირის გაბმა, სურვილი, გაბრწყინება, დანიშვნა, დასახელება, მოსვლა, გზის მოძიება, ნათლის წილყრა, სიხარულის ღხინის გამართვა”) და მრ. სხვ. ახალი რზ ერთეულები ავსებენ საერთოახალსპარსულის რზ-თა დიაქრონიულ-რეტროსპექტულ კორპუსს (წყაროები – იხ. ძირითად ტექსტში).

ასევე დეტალიზებულია თავისებური მახასიათებლებით სხვა მრავალი მორფოსინტაქსური ბლოგი: სახელდების ფორმები, -ი არტიკლისა და – რა თანდებულის ერთდროული ხმარება, პოსესიური კონსტრუქციები, სხვადასხვა სახის აპოზიციური დანართები და პასაჟური რიგები, წინდებულთა მრავალფუნქციური თუ სპეციფიკური სემანტიკა დიაქრონიისა და რეტროსპექციის შუქზე (მაგ., აზ, დარდან, გან [სხვადასხვა მნიშვნელობით]; -ში [როგორც მიმართულება და არა ადგილმდებარეობა]) და სხვა (იხ. ძირითადი ტექსტი).

ჯამური დასკვნა: სეფიანთა ხანის საისტორიო ტექსტების შესწავლამ გამოავლინა რიგი მორფოსინტაქსური დამახასიათებელი ნიშანი,

¹ ისქანდერ მუნში, *აბასის ისტორიის გავრძელება*, 111.

² Mohammad Mirza Takher Vahid, Tārix-e Šāxe Abbāse Sāni, *სპარსული საისტორიო ტექსტები*, 372.

³ Юрий Рубинчик, *Персильско-Русский словарь, тт. 1-2* (Москва, 1983).

რაც ქმნის გარკვეულ გრამატიკულ სტილს. ყველა ცალკეული მორფო-სინტაქსური ბლოგი, ისევე როგორც სიტყვათა რიგის ზოგადი სტან-დარტული წესები, გვიჩვენებს მნიშვნელოვან დონეებს იმ სახეცვლი-ლებათა მიმართულებებისა და წესებისა, რაც შესამჩნევია საერთო დი-ნამიკაში: კახსპ>თახსპ, – კომპენდიუმის კორპუსისთვის.¹

¹ ყველა საკითხზე მეტი ინფორმაცია და ლიტერატურე მოცემულია წერილის ძირითად ტექსტში ზემოთ, აგრეთვე: ჩვენს შრომებში, პირველ რიგში კი: მაია სახოკია, *სინტაქსი და მორფოსინტაქსი*, მაია სახოკია, *სადოქტორო დისერტაცია*; Maia Sakhokia, Materials to Historical Morphosyntax of Persian Language. Materiali k istoricheskomu morphosyntaksisu persidskogo jazika, *International congress of Asian and North African studies. Icanas-37. Moscow (2004), Proceedings 1. Ed.: RAN-IV, Academy of Sciences, Institute of Oriental Studies, Society of Orientalists*, (Moscow, Moskva, 2007), 269-292; Майя Сахокия, О новой грамматике персидского языка на грузинском языке: морфосинтаксис и синтаксис, *პერსპექტივა-XXI, Perspective-XXI, VII, Tbilisi University, Oriental Institute*, (Tbilisi, 2006), 184-192; Maia Sakhokia, The Principles and Principal Constituents of the Persian Morphosyntax by Diachronic Changes and grammar rules Typology, *Proceedings of the First National Congress on Iranian Studie.p.2*, (Tehran, 2004), 57-95, *Orientalist II*, (Tbilisi, 2003-2004), 226-258 (და სხვა, ბიბლ.-იითურთ).